

การปรับปรุงการเลี้ยงสัตว์ในชนบทเพื่อเสริมรายได้ให้กับเกษตรกร Improvement of Animal Production in the Rural Supplement Income of Farmers

อรัญญ์ ไตรวุฒานนท์¹ บุญมา โรจนดิษฐ์² อรรณพ จันทรอุปรี²
และอรพินท์ จินตสถาพร³

Oratai Triwutanon¹, Boonma Rorjanadit², Aunop Chantaraoupari²
and Orapint Jintasataporn³

¹ ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Animal Science, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

² สถานีวิจัยลพบุรี สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Lopburi Research Station, KURDI

³ ภาควิชาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Aquaculture, Faculty of Fishery, Kasetsart University

บทคัดย่อ

การส่งเสริมและการสาธิตการเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้านที่ตำบลยางราก อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริโดยยึดหลักการให้ความช่วยเหลือบนพื้นฐานการช่วยเหลือตนเองของเกษตรกร โดยให้กรรมการหมู่บ้านจัดเก็บค่าตัวสัตว์ เพื่อใช้เป็นทุนสนับสนุนงานด้านการเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้าน การดำเนินการส่งเสริมเริ่มตั้งแต่ปี 2537 - 2539 โดยการคัดเลือกเกษตรกรที่สนใจงานด้านการเลี้ยงไก่ ไก่ในปี พ.ศ. 2537, 2538, และ 2539 จำนวน 10, 11, และ 22 รายตามลำดับ ในแต่ละปีเกษตรกรได้รับไก่ไข่ครอบครัวละ 20, 20, และ 50 ตัวตามลำดับ พร้อมอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ไข่และอาหารไก่ นอกจากนี้มีการสาธิตการเลี้ยงไก่ไข่ ไก่ฟอ-แม่มพันธุ์ และการฟักไข่ ที่สถานีวิจัยลพบุรี เพื่อผลิตลูกไก่เพื่อใช้ในการดำเนินงานของโครงการในการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ในหมู่บ้านต่าง ๆ รอบสถานีต่อไป ผลการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ไข่ในหมู่บ้าน ได้ผลผลิตค่อนข้างดีตามสภาพการเลี้ยง ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ หมู่บ้านอยู่ห่างจากตลาด ไม่สะดวกในการซื้อหัวอาหาร ราคาอาหารสัตว์มีการปรับตัวสูงขึ้น ส่วนการสาธิตเพื่อพัฒนาการเลี้ยงไก่ที่สถานีวิจัยลพบุรี ประสบผลสำเร็จในการจูงใจให้เกษตรกรมีอาชีพเสริมรายได้ และสามารถนำความรู้และเทคโนโลยีที่ได้รับไปพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของตนเองได้เป็นอย่างดี

ABSTRACT

To demonstrate and encourage animal farming in rural areas, a farming project aimed to train farmers who were willing to have a try on animal production, was conducted in tambon Yangrak, kokcharoen district, Lopburi province during the year of 1994 to 1996 The project was operated in accordance with His Majesty the King advocacy of the concept of "giving basic help to enable farmers to help themselves". There were 10, 11 and 22, families of interested farmers joined this project in 1994, 1995 and 1996 respectively. Each family was provided each year with 20, 20, and 50 laying hens, respectively. All equipment considered necessary was also provided. Moreover, demonstration of appropriate management of laying hens, parent stocks and egg

incubation were also held in order to enable farmers to produce more chicks locally in the future which will help extend animal farming in the area of this project, The result obtained from this project was considered reasonably successful. However, the problem is that their farms are rather far from densely inhabited localities which is a cause of inconvenience for them to buy the animal feed. Additionally, a recent trend of sharp increase in cost of the animal feed will certainly have an adverse effect on the farmer's enthusiasm for rearing farm animals.

คำนำ

ในหมู่บ้านชนบททั่วไป เกษตรกรมักเลี้ยงสัตว์ควบคู่กับการทำไร่ ทำนา โดยเลี้ยงโค กระบือ เพื่อใช้แรงงาน เลี้ยงไก่ เป็ด หรือสุกร เพื่อเป็นอาหาร ส่วนที่เหลือจากใช้เป็นอาหารจึงจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม แต่เกษตรกรมักเลี้ยงแบบปล่อยให้หาอาหารกินเอง ใช้เศษอาหาร หรือข้าวเปลือกบ้าง ทางโครงการฯ จึงได้แนะนำเทคโนโลยีง่าย ๆ ที่สามารถปรับใช้ให้เหมาะกับการเลี้ยงสัตว์ในชนบทนั้น ๆ เช่น การใช้หัวอาหารสัตว์ผสมกับวัสดุอาหารสัตว์ที่ผลิตได้ในท้องถิ่น เช่น ข้าวเปลือกบด รำ ปลายข้าว ข้าวโพดบด ข้าวฟ่างบด ใบกระถินตากแห้ง ฯลฯ ตลอดจนการป้องกันโรคระบาดต่างๆในสัตว์ ซึ่งมีผลให้สัตว์เจริญเติบโตดีขึ้น และมีอัตราการสูงขึ้น จึงมีอาหารโปรตีนจากตัวไก่และไข่ไก่มากขึ้นในหมู่บ้าน

อุปกรณ์และวิธีการ

การส่งเสริมและสาธิตการเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้านของตำบลยางราก อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี ดำเนินการตามวิธีของประทีป และคณะ (2535) และ ทวีศักดิ์ (2537) โดยการคัดเลือกเกษตรกรที่สนใจงานด้านการเลี้ยงสัตว์ปีก ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงไก่ในหมู่บ้านด้วยระบบปรับเทคโนโลยีให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ ยึดหลักการให้ความช่วยเหลือบนพื้นฐานการช่วยเหลือตนเองของเกษตรกร โดยให้กรรมการหมู่บ้านจัดเก็บค่าตัวสัตว์ เพื่อใช้เป็นทุนสนับสนุนงานด้านการเลี้ยงสัตว์ต่อไป โครงการฯ ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ปี 2537 - 2539 โดยมีการสาธิตการเลี้ยงไก่ไข่ ไก่ฟ่อ -แม่พันธุ์ และการฟักไข่ ที่สถานีวิจัยลพบุรีได้ลูกไก่ ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงในท้องถิ่น เพื่อใช้ในงานโครงการฯ โครงการฯ ได้ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ในหมู่บ้านต่าง ๆ รอบสถานีวิจัยลพบุรี ดังนี้

ปี 2537 ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ไข่ที่หมู่ที่ 2 (บ้านยางราก) ตำบลยางราก อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี มีเกษตรกรร่วมโครงการฯ 10 ครอบครัว โดยนำไก่ไข่สาวจำนวน 200 ตัว มอบให้ครอบครัวละ 20 ตัว พร้อมถึงอาหารแขวน 2 ชุด ขวดให้น้ำไก่ 2 ชุด อาหารไก่ไข่ 60 กิโลกรัม และยาปฏิชีวนะ 2 ของ

ปี 2538 ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ไข่ที่หมู่ที่ 7 (บ้านเขาราบ) ตำบลยางราก อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี โดยคัดเลือกเกษตรกร 10 ครอบครัว และโรงเรียนบ้านเขาราบ นำไก่ไข่สาวจำนวน 220 ตัว มอบให้รายละ 20 ตัว พร้อมอุปกรณ์และอาหารไก่ไข่

ปี 2539 ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ไข่ที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 10 (บ้านวังตาอินทร์) ตำบลยางราก อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี คัดเลือกเกษตรกรร่วมโครงการฯ 21 ครอบครัว และโรงเรียนบ้านวังตาอินทร์โดยนำไก่อายุ 2 สัปดาห์ จำนวน 1,100 ตัว มอบให้เกษตรกร รายละ 50 ตัว พร้อมถึงอาหารแขวน 2 ชุด ขวดให้น้ำไก่ 2 ชุด อาหารไก่เล็ก 60 กิโลกรัม อาหารไก่รุ่น 10 กิโลกรัม หัวอาหารไก่รุ่น 30 กิโลกรัม และยาปฏิชีวนะ 2 ของ สำหรับโรงเรียนบ้านวังตาอินทร์ ได้มอบไก่สาวจำนวน 55 ตัว ไก่ไข่อายุ 2 สัปดาห์

จำนวน 50 ตัว พร้อมอุปกรณ์และอาหารไก่ นอกจากนี้โครงการฯ ได้มอบไก่ไข่ อายุ 2 สัปดาห์ แก่เกษตรกร 2 ราย ที่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงไก่ไข่ในโครงการฯ เมื่อปี 2538 รายละ 50 ตัว พร้อมอุปกรณ์และอาหารไก่เพื่อการสาธิต ทางโครงการฯ ได้ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่ไข่เป็นคอกสาธิตอีก 4 ราย โดยมอบไก่เบตงอายุ 2 สัปดาห์ ให้ 2 ราย รายละ 50 ตัว พร้อมอุปกรณ์และอาหารไก่ และมอบไก่สาวอีก 2 ราย รายละ 20 ตัว พร้อมอุปกรณ์และอาหารไก่

ผลการทดลองและวิจารณ์

ผลการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ในหมู่บ้านปี 2538 และ 2539 ในตารางที่ 1 และ 2 ได้ผลดีพอสมควร เกษตรกรรู้จักการสร้างคอกจากวัสดุพื้นบ้านแบบง่าย ๆ และมีการเลี้ยงสัตว์ด้วยเทคโนโลยีที่ปรับให้เหมาะกับสภาพท้องถิ่น ตลอดจนการใช้วัสดุอาหารสัตว์ในท้องถิ่นเช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ปลายข้าว รำละเอียด ใบกระถิน ใบแค ฯลฯ ผสมกับหัวอาหาร เพื่อเป็นอาหารสัตว์ต่อไป ผลผลิตที่ได้ คือ ไก่ไข่ เนื้อไก่ เกษตรกรใช้เป็นอาหารในครอบครัวส่วนหนึ่ง และจำหน่ายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการเพิ่มอาหารโปรตีนในหมู่บ้าน และเป็นการสร้างรายได้เสริมในครอบครัว (ตารางที่ 3) นอกจากนี้กรรมการหมู่บ้านได้จัดเก็บค่าตัวสัตว์ โดยเก็บค่าไก่เล็ก ตัวละ 5.00 บาท ไก่ไข่สาว ตัวละ 50.00 บาท เพื่อรวบรวมเป็นเงินทุนไว้ใช้ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้านต่อไป ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ หมู่บ้านอยู่ห่างจากตลาด จึงไม่มีใครสะดวกในการซื้อหัวอาหาร ได้แก้ปัญหาโดยให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันซื้อหัวอาหาร แต่หัวอาหารไก่มีการปรับราคาสูงขึ้นมาก จึงเป็นสาเหตุสำคัญ ทำให้เกษตรกรไม่สนใจการเลี้ยงไก่หรือเลี้ยงสัตว์อื่นๆเท่าที่ควร ทางโครงการฯ แนะนำให้เกษตรกรใช้พืชที่ให้โปรตีนสูง เช่น ใบกระถิน ใบแค สะเดา มะขาม ขี้เหล็ก ฯลฯ (อนันต์, 2539) ซึ่งมีโปรตีนสูงถึงร้อยละ 12-30 ของน้ำหนักแห้ง แต่ใบพืชบางชนิดมีสารพิษจึงควรตากแห้งเพื่อลดสารพิษและสามารถเก็บใบแห้งไว้เป็นอาหารไก่ได้นาน แล้วจึงใช้ผสมกับรำปลายข้าวหรือข้าวโพด ตัวอย่างเช่น ใบกระถินตากแห้งใช้ผสมอาหารในอัตราส่วนร้อยละ 5 สำหรับไก่เล็ก-รุ่น และร้อยละ 10 สำหรับไก่ไข่ (ประทีป, 2531; อรทัย และประทีป, 2539) นอกจากนี้การปล่อยให้ไก่ออกหาหนอนแมลงกินก็เป็นการเพิ่มโปรตีนให้กับไก่โดยลดต้นทุนค่าอาหารสัตว์ได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่ควรมีอาหารผสมให้บ้าง อาจเพิ่มหนอนแมลงให้โดยกองมูลสัตว์แล้วรดน้ำให้ขึ้น ๆ จะมีหนอนแมลงวัน แมลงเกลบ ฯลฯ เกิดขึ้นเมื่อคุ้ยกองมูลสัตว์ออกให้ไก่กินแมลงเองเป็นการเพิ่มโปรตีนแก่ไก่ได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยการปรับใช้เทคโนโลยีที่ง่าย ๆ เหมาะกับสภาพการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรรายย่อยตามหมู่บ้าน และมีปัญหาเรื่องโรคหวัดและบิดในไก่เล็ก จึงได้แก้ปัญหาโดยการผสมยาในอาหารและน้ำให้กิน แต่ไม่มีปัญหาโรคระบาดเนื่องจากทางโครงการฯ มีการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ ให้แล้ว อีกปัญหาหนึ่งที่พบคือเกษตรกรไม่ค่อยบันทึกข้อมูล รายรับ - รายจ่าย และการให้ผลผลิตตามโครงการฯ แนะนำ

สรุป

การสาธิตเพื่อพัฒนาการเลี้ยงไก่ ในหมู่บ้านจากโครงการนี้ประสบความสำเร็จในการช่วยให้เกษตรกรมีอาชีพเสริมรายได้ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเป็นการเพิ่มอาหารโปรตีนในหมู่บ้านอีกด้วย เกษตรกรสามารถนำความรู้ และเทคโนโลยีที่ได้รับขยายการเลี้ยงไก่ต่อไป สำหรับเงินทุนจากค่าตัวสัตว์ที่จัดเก็บได้ กรรมการหมู่บ้านได้ใช้ในการขยายการเลี้ยงสัตว์ให้แก่ครอบครัวอื่นๆ ในหมู่บ้านต่อไป

Table 1 Input – Output and income in 1994.

Name	INPUT (BATH)	OUTPUT (BATH)	INCOME (BATH)	DURATION (MOUNT)
1. Boontun	5,127	2,232	2,895	7
2. Vichai	5,118	2,101	3,107	7
3. Tawee	4,952	2,106	2,846	7
4. Somkit	3,716	1,544	2,172	6
5. Sanun	3,929	1,291	2,638	5
6. Kun	3,448	1,771	2,277	5
7. Waln	3,857	1,176	2,681	5
8. Suput	3,171	1,113	2,058	5
9. Lumdoun	3,236	1,033	2,203	5
10. Suwun	2,067	333	1,734	3
11. Bankouwrab School	3,194	1,206	1,988	5
12. Lopburi Station	18,998	9,464	9,534	7

Table 2 Input – Output and income in 1995.

Name	INPUT (BATH)	OUTPUT (BATH)	INCOME (BATH)	DURATION (MOUTH)
1. Lopburi Station	21,754	15,133	6,621	10
2. Banwungtain School	13,555	8,893	4,662	8
3. Pirot	5,973	3,326	2,647	10
4. Cheat	3,452	1,238	2,214	4

Table 3 Input – Output and income in 1996.

Name	INPUT (BATH)	OUTPUT (BATH)	INCOME (BATH)	DURATION (MOUTH)
1. Suchai	7,885	6,792	1,093	11
2. Ubon	4,343	500	3,843	8
3. Prateap	4,635	2,685	1,950	8
4. Lium	4,061	2,505	1,556	8
5. Boonleas	3,379	2,500	879	10
6. Chukeat	4,260	2,790	1,470	7
7. Prasart	4,009	1,935	2,074	7
8. Prashong	3,639	1,670	1,969	7
9. Narongdhit	4,302	-	-	8
10. Saytong	3,824	2,408	1,416	7

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ เสสเวช.2537. นโยบายส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์และพัฒนาการผลิตสัตว์ บรรยายในการประชุมหัวหน้าส่วนราชการกรมปศุสัตว์ ณ โรงแรมระยองรีสอร์ท ระยอง.
- ประทีป ราชแพทยาคม. 2531 การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ด้วยมันสำปะหลังในชนบทของภาคตะวันออก เฉียงเหนือ (3) รายงานผลการดำเนินงานสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เสนอต่ กองทุนมันสำปะหลัง.
- ประทีป ราชแพทยาคม กระจำง วิสุทธารมณ บัณฑิต ธานินทร์ธราธาร พรศรี ชัยรัตนยุทธ์ รัตนา โชติ สังกาศ สุภาพร อสิริโยดม และอรทัย ไตรวุฒานนท์. 2535. การพัฒนาการผลิตโคลูกผสม และสัตว์ปีกโดยใช้วัสดุเหลือใช้ในชนบทเป็นอาหารสัตว์. รายงานผลการดำเนินงานต่อกองทัพบก ในโครงการอีสานเขียวด้านพัฒนาปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น.
- อนันต์ ศรีขาว.2539. การศึกษาเบื้องต้นพืชอาหารกวางป่าไทย ประชุมวิชาการครั้งที่ 34 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรทัย ไตรวุฒานนท์ และประทีป ราชแพทยาคม.2539. การปรับปรุงการเลี้ยงสัตว์ในชนบทเพื่อรายได้ให้กับเกษตรกร. รายงานผลการวิจัยประจำปี 2537. สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.